

BRETXA, Vanessa; COMAJOAN-COLOMÉ, Llorenç; VILA, F. Xavier.
Les veus del professorat: L'ensenyament i la gestió de llengües a secundària.
Barcelona: Horsori. 162 p.

Les veus del professorat és un llibre divulgatiu escrit per Vanessa Bretxa, Llorenç Comajoan-Colomé i F. Xavier Vila. És el volum número vint-i-nou de la col·lecció Quaderns de Formació del Professorat, publicada per l'editorial Horsori. Es tracta d'un text dinàmic a l'hora de llegir-lo, ja que combina harmònicament teoria recent del camp de la sociolingüística amb la perspectiva dels professors catalans d'aquesta disciplina que han estat entrevistats. Per a la realització d'aquest llibre es van fer quaranta entrevistes a professors i equips directius, a tretze escoles i instituts de diverses localitats catalanes (sis de públics, sis de concertats i un de privat).

Entrant en matèria, les primeres pàgines del llibre ens contextualitzen a l'hora de comprendre quins han sigut els principals reptes, canvis i imprevistos a què s'ha hagut de fer front als instituts catalans des del començament de segle XXI. Benito i González (2007 i 2009) i Sánchez (2009), citats per Bretxa, Comajoan-Colomé i Vila (2017: 22), afirmen que l'arribada constant d'immigrants i la crisi econòmica faciliten l'accentuació de la segregació social tant al carrer com a les aules. Paral·lelament, es dibuixen una sèrie de canvis tecnològics que també modifiquen la manera de fer les classes. En aquest sentit, no es poden oblidar els canvis significatius pel que fa a la preparació dels alumnes i a l'estructura dels cicles educatius que deriven de la LOGSE (Llei orgànica general del sistema educatiu), objecte de controvèrsia des de la seva implantació. Finalment, cal mencionar possibles transformacions en el paper que fan les famílies en l'educació dels fills.

Un altre tema que s'analitza al text és el del model lingüístic educatiu de Catalunya. Es tracta d'un model de conjunció que té com a objectius garantir nivells elevats de competència oral i escrita tant en català com en castellà, evitar la segregació a les aules i promoure l'ús del català. Tot i l'heterogeneïtat lingüística dels centres de secundària a Catalunya, el català és la llengua que s'utilitza majoritàriament a les institucions educatives, així com la que fan servir els professors tant dins com fora de l'aula. No obstant això, el castellà té moltíssima força com a llengua d'interrelació entre l'alumnat.

Cal afegir que existeixen algunes esquerdes en l'actual model, com ara la utilització del castellà en certs entorns més castellanitzats com una eina per part dels docents; fins i tot, en alguns casos, l'ús oral del català es pot veure arraconat a les classes de català. En aquests contextos, hi ha docents que s'han preocupat d'adoptar diverses estratègies segons la seva experiència i el tipus d'alumnat.

Durant les últimes dues dècades hi ha hagut una sèrie de canvis en l'ensenyament de les llengües, que ressalten la importància de l'aprenentatge significatiu per part

dels alumnes i la necessitat de planificació d'estratègies per fer-ho possible. La majoria dels docents sembla estar d'acord que s'ha derivat cap a un enfocament més competencial i no tan normativista. Els factors principals que han propiciat canvis en la metodologia de l'ensenyament són: la promoció de les habilitats comunicatives en detriment dels coneixements purament teòrics, la transversalitat de la llengua o la necessitat d'una millor coordinació entre l'ensenyament de llengua i altres matèries, la necessitat de gestionar la creixent diversitat lingüística dels alumnes, i la introducció de les noves tecnologies.

Tot i així, la majoria de professors coincideixen amb els estudis quantitius que reflecteixen que la major part dels alumnes aconsegueixen saber tant català com castellà encara que hi ha diferències pel que fa al nivell assolit. Pel que fa a la introducció de l'anglès en projectes educatius com l'aprenentatge integrat de continguts i llengües estrangeres (AICLE), els docents pensen que o bé no tenen prou coneixements d'aquesta llengua per impartir correctament les seves matèries o que al capdavant s'acaba corrent el risc d'una rebaixa de continguts.

Un altre tema d'interès que es tracta en aquest llibre és l'arribada de l'alumnat nouvingut i el consegüent establiment del multilingüisme com a realitat sociolingüística dins dels centres. En aquest sentit, s'ha treballat en la direcció del reconeixement a la diversitat i des d'una perspectiva additiva, és a dir, una integració sense renúncies al patrimoni propi, tot i que a la pràctica hi ha una escassa presència de les llengües d'origen a l'aula.

Un altre punt important és la formació que han rebut els professors de secundària. En aquest cas, la majoria van cursar una llicenciatura seguida del certificat d'aptitud pedagògica (CAP). La manca d'utilitat del CAP és una impressió generalitzada entre els professors entrevistats, que remarquen que la part pràctica era insuficient i que això va fer que, en el seu moment, no se sentissin preparats a l'hora de començar a fer classes. En el cas concret de la formació en temes de llengües i diversitat lingüística, els professors entrevistats al llibre expliquen les necessitats pel que fa a tres aspectes concrets: una millor formació per gestionar aules lingüísticament diverses, una millor formació en didàctica de la llengua encarada a la tasca docent i la millora dels coneixements d'anglès del professorat dels centres on es vulgui aplicar l'AICLE.

L'últim capítol del llibre planteja diverses qüestions al voltant de la politització de les llengües i el seu ensenyament, i ho fa des del punt de vista tant dels docents com dels alumnes i les famílies. Hi ha unanimitat entre els docents per referir-se a la inexistència de conflicte als centres pel que fa al model lingüístic escolar vigent a Catalunya. Així mateix, remarquen que aquesta situació es dona tant en els centres de majoria d'alumnes catalanoparlants com en els centres on el castellà té més presència. Els entrevistats, tot i que poden tenir opinions diverses, semblen coincidir que els conflictes lingüístics són més propis del món de la política i dels mitjans de comunicació, sobretot els de fora de Catalunya. Així mateix, argumenten que la politització de l'escola (com la llei Wert o les retallades en els pressupostos per a l'educació) afecta no només les llengües, sinó que també provoca canvis estructurals de continguts. Tot i les polèmiques presents en els camps anteriors, el posicionament dels pares pel

que fa al model actual i a la seva implantació és més aviat d'aquiescència, d'un *laissez faire* degut al fet que molts ni se l'arriben a plantejar de manera personal. Pel que fa a l'opinió dels alumnes, molts professors manifesten que durant els primers anys d'institut, el conflicte lingüístic no és un tema que aparegui gaire entre les converses de l'alumnat. No obstant això, en els cicles superiors de l'ESO (educació secundària obligatòria) comencen a entreveure's alguns alumnes que sí que mostren interès en les polítiques educatives, en què els temes lingüístics es barregen amb altres com, per exemple, la reforma del sistema educatiu.

Arribats fins aquí, cal preguntar-se quines són les aportacions més rellevants que ofereix aquest llibre, així com per què hauria de ser llegit i tingut en compte tant pels professionals de la docència com per qualsevol persona que tingui interès a aprofundir en el coneixement sobre les llengües i la seva gestió a l'entorn escolar.

Per començar, és un llibre que ens aproxima a l'evolució del model lingüístic escolar català al llarg dels últims anys. En aquest sentit, ens posa en context, ja que ens parla d'on venim, com estem i cap on anem. A més a més, ens permet veure quins han sigut els èxits de la gestió del multilingüisme als instituts, així com les mancances que s'hi han produït. Fins i tot, llegint aquestes pàgines, ens fem una idea de quins són els col·lectius de nouvinguts que tenen més dificultats per esdevenir completament bilingües i d'algunes de les variables que tenen un paper rellevant en aquest fenomen.

Així mateix, és un text útil per fer-nos veure com determinats fenòmens tant socials com tecnològics han capgirat les realitats internes dels centres. També ens mostra com els factors socioeconòmics són molt importants a l'hora de garantir o no l'èxit escolar pel que fa a l'aprenentatge acadèmic de les llengües.

En relació amb la histèresi social al voltant de l'adoctrinament dels alumnes catalans a les aules, hem pogut veure que és una afirmació rotundament falsa. És més, el castellà segueix sent la llengua més utilitzada fora de les aules entre els alumnes a causa de la norma social de convergència automàtica cap al castellà. D'aquesta manera, els alumnes que tenen com a primera llengua el castellà no es veuen discriminats en absolut i els resultats de competències tant en català com en castellà són molt elevats en comparació amb altres països o entorns multilingües. Així doncs, el text ens permet ser crítics per poder argumentar al voltant de titulars de notícies de mitjans de comunicació de fora de Catalunya que posen en dubte el model català o que critiquen el favoritisme de l'aprenentatge d'una llengua respecte d'una altra. En aquest sentit, és un llibre més que recomanable tant per als professors actuals de secundària com per als futurs docents, i no seria agosarat presentar-lo com a lectura recomanada de l'actual màster de formació del professorat, equivalent a l'anterior CAP.

Finalment, cal afegir que, tot i ser un llibre teòric, es dona molta importància a les opinions de certs docents. Moltes vegades, aquestes opinions són personals i, evidentment, no reflecteixen la realitat de la totalitat dels centres i dels docents de Catalunya. Tanmateix, s'han escollit curosament per tal de reflectir de la millor manera possible les diverses opinions. És cert que els professors no són una massa uniforme i que hi ha una sana diversitat de parers, i també és cert que molts coincideixen en la

seva manca de formació en matèria de sociolingüística. En aquest sentit, pot semblar poc rellevant escoltar la veu d'un professorat poc format en aquesta matèria, però és ben sabut que l'experiència fa el mestre i que, al cap i a la fi, són ells els que conviuen dia a dia amb aquesta realitat. Així, són ells qui es troben de cara amb les problemàtiques principals a l'hora de gestionar els entorns multilingües i les dificultats de com solucionar-les; potser només per això ja val la pena escoltar-los.

Marc ROYO
Universitat Autònoma de Barcelona

BIBLIOGRAFIA DE REFERÈNCIA

- BENITO, R. (2009). «Intensitat i caracterització de la segregació a l'escola catalana en clau lingüística». *Noves SL* [en línia]: *Revista de Sociolingüística*, núm. 1 (hivern). <http://www.gencat.cat/llengua/noves/noves/hm09hivern/benito_gonzalez1_6.htm> [Consulta: 7 març 2018].
- BENITO, R.; GONZÁLEZ, I. (2007). *Processos de segregació escolar a Catalunya*. Barcelona: Mediterrània.
- SÁNCHEZ, A. (2009). «La segregació escolar dels immigrants a Catalunya». *Quaderns d'Avaluació*, núm. 13, p. 55-76.